

Z e s ł a n i e c

PISMO RADY NAUKOWEJ ZARZĄDU GŁÓWNEGO
NR 58 ZWIĄZKU SYBIRAKÓW ROK 2014

Spis treści

- **Agnieszka Czarkowska**
Pokazać hart ducha – Rozmowa z Robertem Sadowskim, dyrektorem Muzeum Wojska i Oddziału Muzeum Pamięci Sybiru w Białymstoku 3
- **Franciszek Nowiński**
Sybiracy i polscy zesłańcy w pamiętniku Benedykta Dybowskiego 11
- **Jerzy Fiećko**
Anna Rudawcowa, poetka na wygnaniu 37
- **Anna Zapalec**
Golgota Gułagu – Butugyczag (relacja z podróży po Kołymie) 49
- RELACJE Z ZESŁANIA**
- **Bohdan Rudawiec**
Z rozkazu najwyższych władz... 57
- **Donat Poważyński**
Zniewolone dzieciństwo 60
- KRONIKA**
- **Tomasz Dudek**
„Zesłaniec” – kwartalnik Rady Naukowej Zarządu Głównego Związku Sybiraków 75
- **Barbara Noworolska**
Mandżurskie spotkanie 83
- **Bogusław Kosel**
10 lat „Polonii Tomskiej” Dni Kultury Polskiej... 86
- **Joanna Okoń**
Syberyjska lekcja historii 90

Od redakcji

Dom i rodzina kształtuje człowieka na całe życie. Jest ona silna i bezpieczna, gdy jest razem, a jej rozbitcie przynosi narażenie na nieoczekiwanych, wręcz zaskakujących doświadczeń, nieraz bardzo bolesnych i szokujących. Jak bolesną rolę odgrywały one dla nas Sybiraków, każdy ma swoje rodzinne doświadczenia w tym zakresie – pobyty w więzieniach, uciążliwe śledztwa, zesłania do łagrów, rozstrzelanie w Katyniu i innych miejscach kaźni. To znany nam ciąg tamtych doświadczeń. Przeżywaliliśmy to również wyrwani nocą z domów, gdy w deportacyjnych eszelonach wieziono nas na zesłanie. Tysiące osób zostało wówczas samotnych, zdanych jedynie na własne siły. Wojna i okupacja pochłonięły ludzi a retrospekcje te stanowiące źródło smutku i rozterek do dzisiaj trapią rodziny zesłanych na Syberię. Kumulują się też one wyraźnie w spojrzeniu na te lata pobytu w „sowieckim domu niewoli” znajdującym się gdzieś daleko w archangielskich lasach, w syberyjskiej tajdze, czy w stepach Kazachstanu.

Ogląd tych spraw można wyraźnie odczytać na łamach „Zesłaniec” dzięki licznemu zespołowi historyków oraz relacjom zesłańczym stanowiącym stały dział naszego kwartalnika. Staramy się przekazywać w sposób przejrzysty i przystępny sumę wiedzy z tego zakresu, daleką od jednostronności czy zawartości problemowej, co powoduje sporą różnorodność tematyczną, różną w stopniu oryginalności i nowości. Przyczynia się to do poczytności kwartalnika wśród nauczycieli historii oraz uczniów szkół średnich i studentów, zwłaszcza, że dostępny jest on również w internecie. Dowodnie wskazuje też, że wysiłek redakcyjny przynosi oczekiwane rezultaty w ukazywaniu złożonych związków polsko-syberyjskich. Z listów napływających do

REGAŁ Z KSIĄŻKAMI

- Tomasz Grzywaczewski,
Przez dziki Wschód, Kraków 2012
(Małgorzata Dziura) 95
- Dorota Sula, *Powrót ludności
polskiej z byłego Imperium
Rosyjskiego w latach 1918-1937*,
Warszawa 2013
(Tomasz Dudek) 99
- *Kresowianie na świecie*,
red. Maria Kalczyńska,
Krystyna Rostocka,
Adam Wierciński, Opole 2013
(Marta Nowakowska) 101

LISTY DO REDAKCJI 105

Na okładce: Benedykt Dybowski (pierwszy z lewej strony) z przyjaciółmi w Irkucku s. 1); obraz „Jeździec z końmi” Józefa Baerkmana, rep. z książki: A. Kuczyński, *Syberia. 400 lat polskiej diaspory*, Wrocław 1993 (s. 4).

Zeszyt opublikowany dzięki dotacji Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa

Wydawca: Zarząd Główny
Związku Sybiraków,
ul. Mazowiecka 12
00-048 Warszawa, tel. 22/827 93 71

Redakcja: A. Dobroński,
A. Dzienkiewicz, W. Krawczyński,
A. Kuczyński (red. nac.), S. Sikorski,
P. Zworski

Sekretarz redakcji: M. B. Kuczyńska
Wykonawca: Skład, druk i oprawa –
QUAESTIO Przemysław Włodarczyk,
ul. Paczkowska 26; 50-503 Wrocław

Copyright nazwy „Zesłaniec”
by A. Kuczyński

Adres redakcji: ul. Bystrzycka 61/3
54-215 Wrocław, tel. 71/351 10 94

redakcji wynika, że poczytnością cieszy się tematyka dziejów Polaków za Uralem w XIX stuleciu oraz ich wkładu w prowadzone tam badania naukowe w dziedzinie geografii i geologii oraz kultury tubylczych ludów. Często piszemy też o polskiej diasporze na Syberii, która nie zapomina o swoim rodowodzie tworząc tam środowiska polonijne w postaci stowarzyszeń kulturalnych i zespołów artystycznych przyczyniając się do odradzania Kościoła katolickiego w tej części Federacji Rosyjskiej.

I jeszcze słowo o tematyce tego zeszytu. Otwiera go interesujący wywiad z Robertem Sadowskim dyrektorem Muzeum Wojska i powstającego w Białymstoku Muzeum Pamięci Sybiru. Ambitne plany z tego zakresu to ważna lekcja pamięci dla przyszłych pokoleń kojarząca się z istniejącym już Muzeum Powstania Warszawskiego. Ważna to i potrzebna inicjatywa wspierana przez naszą redakcję między innymi poprzez apele kierowane do Sybiraków o przekazywanie pamiątek z zesłania.

Uwagze Czytelników polecamy artykuł profesora F. Nowińskiego o zesańczeniach losach powstańca styczniowego Benedykta Dybowskiego, natomiast profesor J. Fiećko w interesującym eseju przybliży postać poetki-sybiraczki Anny Rudawcowej. Odrębny zespół tworzą teksty o kohymskich łagrach, relacje z zesłania, prezentacje dziejów Polonii tomskiej, esej historyczny o „Zesłańcu”, studenckie doświadczenia z wyprawy na Altaj oraz recenzje. Całość zeszytu tworzy swoistą księgę różnych syberyjskich wątków, a wśród nich interesujące rozważania o dziejach Polaków w Harbinie, szczególnie mi bliskie bowiem przebywając w łagrach spotkałem tam Rodaka pochodzącego właśnie z tego miasta, który opowiadał o dziejach tamtejszej polskiej diaspory. Całość jest więc kompendium napisanym żywo, z pasją i pożytkiem faktograficznym. Czerpać zeń można wiadomości o różnych zakresach polsko-syberyjskich kontaktów, dzięki ofiarności Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa wspierającej druk kolejnej już edycji „Zesłańca”.

Wiesław Krawczyński
Przewodniczący Rady Naukowej
Zarządu Głównego Związku Sybiraków